

Til

Kunnskapsdepartementet

05.09.23

Innspill til arbeidet med stortingsmelding om forskningssystemet

Helse Midt-Norge RHF (HMN) takker for invitasjon fra Kunnskapsdepartementet (KD) til å gi innspill til arbeidet med stortingsmelding om forskningssystemet med spesiell vekt på Norges forskningsråds (Forskningsrådet) rolle og funksjon. HMN sender et samlet notat som også bygger på innspill fra sykehusforetakene i regionen.

Hva er Forskningsrådets viktigste merverdi i det norske forskningssystemet?

Forskningsrådet bidrar til å sette høy standard på kvalitet i forskning i Norge, gjennom å stimulere til nasjonal konkurranse via utlysning av forskningsmidler og ved å bruke kompetente internasjonale ekspertpaneler.

Forskningsrådet har en enestående rolle som finansieringskilde for forskning i Norge, så lenge Forskningsrådet disponerer forutsigbare økonomiske rammer av en størrelsesorden som gjør at de kan bevilge forskningsmidler til konsentrert innsats og langsiktig utvikling, både for den enkelte forsker og for det enkelte forskningsmiljø. Å bygge forskningsmiljø tar tid, og da er det viktig med finansiering som gjør det mulig å bevare eksisterende forskningskompetanse i de ulike miljøene.

Stabil og langsiktig finansiering av nasjonal forskningsinfrastruktur, legger også til rette for forskningssamarbeid på tvers av fagfelt, mellom sektorer, nasjonalt og internasjonalt.

Det ligger en særlig verdi i Forskningsrådets bruk av programmer for å rette oppmerksomheten mot områder som bør løftes og styrkes. Ved å definere slike satsningsområder i dialog med forskningsinstitusjonene, ligger det store muligheter for kunnskapsutvikling der behovene er størst og hvor det finnes forskningsmiljø som kan sikre høy kvalitet i arbeidet.

Hvilke funksjoner er det viktig at Forskningsrådet ivaretar i norsk forskning og innovasjon framover? Nevn gjerne tre forbedringspunkter og bevaringspunkter og begrunn kort hvorfor

Bevaringspunkter

I en tid der det er behov for bred fokus på utdanning, forskning og innovasjon som gjør oss i stand til å løse nye utfordringer og nå bærekraftsmålene, har Forskningsrådet en sentral rolle.

Forskningsrådets sikring av høy kvalitet i forsknings- og innovasjonsprosjekter, som oppnås blant annet ved å bidra med *finansiering av nødvendig forskningsinfrastruktur*, er vesentlig for at forskningsresultatene som framkommer er av en slik kvalitet at de kan implementeres som viktig kunnskap som kan gi føringer fremover.

Forskningsrådets rolle som forskningspolitisk rådgiver til myndigheter er en viktig funksjon. Det er i den sammenheng nødvendig at forskningsrådet har god kompetanse på forskning, og at rådet har fokus på fagutvikling. God dialog med fagmiljøer, helseforetakene og forskningsinstitusjoner er nødvendig for å kunne ivareta denne rollen og for å sikre faglig kvalitet og prioriteringer i både forskningssystem og i politikken. Det er viktig at forskningsrådet kan fortsette å opptre som forskningspolitisk rådgiver i fremtiden, og at denne virksomheten ikke blir redusert.

Helse Midt-Norge ønsker å fremheve betydningen av Forskningsrådets *tilstedeværelse i regionene* og kjennskap til regionale forskningsinitiativ og aktiviteter. Forskningsrådets regionansvarlige har vært representant i regionale/fylkesvise møtefora for forskning, og denne funksjonen bør bevares og styrkes, og ivaretas av en ansatt i Forskningsrådet som kjenner regionen. Et positivt eksempel fra vår region er at Forskningsrådets regionansvarlige i Helse Møre og Romsdal arrangerte «Forskningsforum Møre» i januar 2023. Dette var en svært god møteplass for forskere og aktuelle samarbeidspartnere i regionen. Det er nyttig at forskningsrådet tilbyr slike møter lokalt og regionalt.

Forbedringspunkter

Det krever mye tid og ressurser å skrive søknad til Forskningsrådet, og søknadsmengden er stor. For å unngå at forskere og støtteapparat legger unødvendig mye tid i arbeid med søknader som ikke når opp i konkurranse om midler, bør Forskningsrådet *vurdere nye innretninger* som for eksempel flere løpende søknadsfrister, mer dialog om konkrete søknader/skisser, klarere maler og kriterier.

Sykehusene står sentralt i den medisinske og helsefaglige forskningen, og en tett dialog med helseforetakene er nødvendig for å tilpasse utlysninger til det faktiske behovet i helsetjenesten. *Forskningsrådets satsninger kan i større grad samordnes med eksisterende satsninger fra HOD.* Vi vil likevel understreke at ikke alle forskningsmidler fra HOD bør kanaliseres gjennom Forskningsrådet. Ordningen vi har i dag, med tildeling fra HOD til RHF-ene og delvis videre til Samarbeidsorganene, bør opprettholdes. Gjennom utlysninger av søkbare forskningsmidler fra Samarbeidsorganet har vi utviklet gode søknadssystemer, evalueringsprosesser med eksterne evaluatorene, gode tildelingsprosesser og videre gode rutiner for oppfølging av prosjekter.

Sykehusene er en svært viktig aktør og arena for forskning, og bidrar med personell, areal og infrastruktur som er avgjørende for å gjennomføre forskningsprosjekter. Regionale forskningsmidler som kan fordeles i henhold til regionale strategier er avgjørende for at sykehusene skal kunne opprettholde en slik funksjon. Sykehusene og universitetene har god dialog og lang samarbeidstradisjon gjennom Samarbeidsorganene, og utlysning og tildeling av forskningsmidler regionalt via Samarbeidsorganene bør fortsatt gå parallelt med Forskningsrådets arbeid.

Når det gjelder Forskningsrådets rolle som kvalifiserende aktør for EU-midler, så er dette helt avgjørende for at institusjonene skal kunne konkurrere om internasjonale midler. Det er viktig at universitet og sykehus samarbeider tett rundt søknader og rapportering på slike midler, og Forskningsrådet kunne med fordel ha *oppfordret eller gitt insentiver til økt tverrsektorielt samarbeid.*

Hvordan kan Forskningsrådet best bidra til et forskningssystem som gir grunnlag for økt fart i omstillingsarbeidet i Norge, både i næringslivet og i samfunnet for øvrig?

Forskningsrådet kan bidra til sterkere koblinger mellom forsknings- og utdanningsorganisasjoner, næringslivet og samfunnet lokalt/regionalt og nasjonalt. Dessuten kan Forskningsrådet stimulere til økte karrieremuligheter i næringslivet og offentlig sektor, der det i økende grad er behov for doktorgradskompetanse.

I helseforskningsøyemed er det viktig med satsning på forskningskompetanse innen ulike helseprofesjoner og på tvers av nivå i sektoren, det omfatter også muligheter for karriereveier for forskere innen ulike helseprofesjoner. En tilrettelegging for helseforskning hvor flere profesjoner samarbeider er nødvendig for å møte utfordringene i helsevesenet fremover. Samarbeid om prosjekter mellom spesialist- og kommunehelsetjeneste, og mellom regioner vil fortsatt være viktig. Slike samarbeidsprosjekter krever ekstra nøye planlegging og oppfølging, og det må gis rom for dette gjennom finansieringen av prosjektene.

Hvordan kan Forskningsrådet best påvirke samvirket mellom aktørene i forskningssystemet og resten av samfunnet slik at forskningen bidrar til å møte tverrsektorielle utfordringer? Er det behov for å styrke samspillet?

Forskningsrådet kan påvirke samvirket ved å være et tydelig kontaktpunkt på lokalt/regionalt og nasjonalt nivå, og være representert i møter mellom aktørene og samfunnet.

Forskningsrådet kan bidra med finansiering til tverrsektoriell forskningsaktivitet for eksempel gjennom offentlig sektor- og nærings-ph.d.

Ved finansiering av prosjekter på tvers av sektorer eller multisenterstudier, må finansieringen ta høyde for at det kreves ekstra ressurser for å sikre høy kvalitet i prosjektene når flere aktører med ulik kompetanse og forskningstradisjoner skal samarbeide.

Hvordan virker forskningsrådsfinansiering inn på de forskningsutførende sektorenes ledelse og styring av forskningsvirksomhet (som f.eks. karriereveier, forskerutdanning, egne strategiske forskningssatsinger og infrastruktur)? Er det behov for endringer?

Strategiske satsninger og handlingsplaner for forskning i helsesektoren inneholder mål om økt søknadsaktivitet og økt tilslag på søknader om finansiering fra Forskningsrådet. Det er særlig viktig med finansiering fra Forskningsrådet for å kunne realisere større og mer ambisiøse forskningsprosjekt, men også for å stimulere til høy vitenskapelig kvalitet i det enkelte forskningsprosjektet og i arbeidet i forskningsgruppene.

Helseforetakene har egne strategiske midler som brukes for å bedre forskningskompetansen og styrke fagmiljøene slik at de evner å skrive bedre søknader og dermed kan stille sterkere i konkurransen om midler fra forskningsrådet. Helseforetakene etablerer for eksempel tematisk spissede forskningsgrupper med tilhørende stillinger, tildeler driftsmidler og påkoster infrastruktur for å utvikle prosjekter og nettverk som kan lede fram til ekstern finansiering.

Helseforetakenes forskningsstrategier vil påvirkes av hva Forskningsrådet velger som sine satsningsområder. Det er hard konkurranse om midler, og det er derfor viktig å sikre at det finnes midler til utlysninger som FRIPRO.

Hvordan kan Forskningsrådet mest effektivt bidra til å løfte forskningsområder hvor Norge har særlige fortrinn?

Forskningsrådet kan effektivt bidra til å løfte medisinsk forskning basert på data fra helseregistre, befolkningsbaserte helseundersøkelser og humane biobanker ved å støtte tiltak for enklere og sikrere tilgang til helsedata i forskning.

Arbeidet med å tilrettelegge for utnyttelse av helsedata til forskning, særlig i forbindelse med usikkerhet rundt etiske og juridiske spørsmål, er en viktig nasjonal oppgave. Det må finnes infrastruktur for sikker datahåndtering og lagring, og dataflyt mellom forvaltningsnivåer. Det kan f.eks. gjøres gjennom finansiering av sikker infrastruktur som tilrettelegger for datadeling, gjerne mellom ulike plattformer. Norge har biobankmateriale i verdensklasse som i stor grad ligger ubrukt. Forskningsrådet kan stimulere til felles investeringer i utstyr og state-of-the-art analyser i samarbeid med akademia/næringsliv nasjonalt og internasjonalt, med mål om å flytte forskningsfronten innen viktige medisinske spørsmål.

Befolkningen er generelt positiv til å delta i forskning og har generelt høy tillit til forskning, hvilket betyr fortrinn for både gjennomføring av folkehelseundersøkelser og behandlingsstudier, og derved utvikling av kunnskap for å fremme helse og behandle sykdom. Klinisk behandlingsforskning, som er rettet mot behandling av pasienter med definerte sykdommer, har ofte strenge inklusjonskriterier. Stimulering til og finansiering av nordisk samarbeid om inklusjon av pasienter og gjennomføring av slike forsøk, vil bidra til flere robuste studier av høy kvalitet.

Forskningsrådet kan dessuten støtte raskere utvikling av forskningsområder som fremmer utbredelse, kvalitet og relevans av forskning og bærekraftig innovasjon.

På hvilke områder bør vi ha nasjonale satsninger og når kan vi lene oss mer på EU? Hvordan bør konkurranseutsatt nasjonal og internasjonal finansiering utfylle hverandre?

Forskningsrådet bør fortsatt ha program for Senter for fremragende forskning, Senter for klinisk behandlingsforskning og Senter for fremragende innovasjon som nasjonal satsning for å fremme forskning og innovasjon av høy kvalitet og som ligger i front internasjonalt. Forskningsrådet bør dessuten ha nasjonale forskerskoler for å fremme landsdekkende høy kvalitet og gjennomstrømming i forskerutdanningene innen ulike områder.

I sin rolle som kvalifiserende aktør for EU-midler er Forskningsrådet avgjørende for at institusjonene skal kunne konkurrere om internasjonale midler. Det er viktig at universitet og sykehus samarbeider tett rundt søknader og rapportering på slike midler. Forskningsrådet kunne med fordel ha oppfordret til eller gitt insentiver for økt tverrsektorielt samarbeid. Og også tilrettelagt bedre for rapportering av dette i fagevalueringene som gjennomføres.

Hvordan bør Forskningsrådet ivareta vilkår og muligheter for forsker initiert forskning og mer politisk initiert forskning?

Forskningsrådet bør vurdere å utvide tildeling av frie forskningsmidler for å gi forskere bedre muligheter til å rendyrke egne ideer innen sitt spesialfelt, hvilket regnes som en suksessoppskrift på nyoppgaver.

Samtidig bør politisk initiert forskning også reflekteres i utlysninger. Dette må ikke ses på som motsetninger.